

Tóth Eszter

Vassné Volf Klaudia

Kozma Bernadett

Kecskés Judit

Kapitány Eszter

Szerzők: Tóth Eszter, Vassné Volf Klaudia
 Szerkesztők: Tóth Eszter, Vassné Volf Klaudia
 Illusztrátorok: Kecskés Judit, Kozma Bernadett
 Tördelés: Kapitány Eszter
 Szakmai lektor: Bencze Barnabás
 Nyelvi lektor: Gutai Júlia

Megjelent a TIÉD A VÁROS c. könyvsorozat részeként
 Sorozatszerkesztők: Sebestyén Ágnes, Tóth Eszter

Kiadó:
 kultúrAktív Egyesület
 7625 Pécs, Mikszáth K. u. 9.
 Felelős vezető: Tóth Eszter
 © kultúrAktív Egyesület, 2014

Paks Város Önkormányzata
 7030 Paks, Dózsa György út. 55-61.
 Felelős vezető: Paks város polgármestere
 © Paks Város Önkormányzata, 2014

ISBN: 978-963-89794-1-4
 ISSN: 2063-5427

Nyomdai munkálatok:
 Reálszisztéma Dabasi Nyomda Zrt.
 Felelős vezető: Vágó Magdolna

Kedves _____!

(IDE ÍRD BE A SAJÁT NEVED!)

Az én nevem FÜRGE, és az ÜRGE-mezőn lakom. A nevemet onnan kaptam, hogy széleseben tudok az ürgelyukak között szaladgálni, és fogócskában eddig még senki nem győzött le.

Én pedig GÖRGŐ vagyok, a barátaimnak csak Görgi, és a belvárosban lakom. Mi ketten régóta jó barátok vagyunk, és most téged is izgalmas kalandra hívunk. Szeretnénk felfedezni veled együtt Paksot, az otthonunkat! Mi már nagyon sok mindent tudunk róla, hiszen itt születtünk, ahogy a szüleink és a nagyszüleink is.

Bizony, tőlünk megtudhatsz mindent az ürgékről, hiszen ismerem az összes ürgelyukat, növényt és állatot, ami a környéken él. Mesélünk a homokpusztáról és a természeti kincsekről...

... és persze leginkább a városról, azokról az utcákról és épületekről, amiket talán mindennap látsz, de nem is gondolnád, hogy milyen izgalmas történeteket rejtenek! Persze hagyunk helyet a te személyes élményeidnek, válaszaidnak és rajzaidnak is, hogy ez a könyv valóban a TE városodról szóljon!

Bevezető	3
Tipppek a könyv használatához	6

AZ ÉN VÁROSOM

A te városod	8
Térképre fel!	10
Fontos adatok a városról	12
A város rövid története	14
Régi korok nyomai	16
Sokszínű város	18

ÉPÍTETT ÖRÖKSÉG

A változó város	20
Mire használjuk az épületeket?	22
Építőanyagok	24
Mitől szép a város?	26
Rejtett jelek	32
Művészet az utcán	34
Műemlékvédelem	36

ZÖLD VÁROS

Város a természetben	38
A Duna	40
Különleges növények és állatok	44
Természet a városban	46
Kirándulás a környéken	48

A VÁROSI ÉLET

Közterek	50
Kulturális kalandtúra	52
Ünnepel a város	54
Vallási közösségek	56

Iskolák	58
A gyerekek városa	60
Sportol a város	62
Gasztronómia	64

MŰKÖDŐ VÁROS

Önkormányzat	66
Ipar és kereskedelem	68
Az energia forrása	70
Közművek	71
Az atomerőmű	72
Mi történik a hulladékkal?	74
Közlekedés	76
A város mindenkié	78

FALU ÉS VÁROS

Falu és város	80
Gazdálkodj okosan és természetesen	82
Népi építészet és népművészet	84
Irodalmi nyomkereső	86

AJÁNLOTT ÚTVONALAK

Végig a főutcán	90
Séta a lakótelepen	92
A bor útja	95

FÜGGELÉK

Megoldások	99
Címjegyzék	108
KultúrAktív	113
Levél a felnőtteknek avagy otthon Pakson	114
Felhasznált irodalom és köszönetnyilvánítás	115

TIPPEK A KÖNYV HASZNÁLATÁHOZ

HA ÚTNAK INDULSZ A VÁROSBAN, MINDENKÉPPEN VIDD MAGADDAL EZEKET:

JELMAGYARÁZAT

Az alábbi ábrákkal többször találkozol majd a könyv olvasása során:

 A térképpel jelölt feladatokat a belső borítón található térképek segítségével tudod megoldani.

 A kulccsal jelölt feladatok megoldását a könyv végén találod.

A könyvben találsz nehezebb feladatokat is, ezeket beszéld meg szüleiddel, tanáraiddal. Kérj tőlük segítséget, és mondd el nekik gondolataidat. Vannak kicsiknek szóló feladatok is. Ha ilyennel találkozol, ülj le a kistestvéreddel, és olvasd fel neki.

AZ ÉN VÁROSBOM

A TE VÁROSOD

A várost elsősorban azok az emberek alkotják, akik benne élnek. Csakúgy, mint az épületek, utak és terek, amiket az emberek létrehozta. A természeti környezet, vagyis hogy hegyes, vagy dombos vidéken, folyóparton vagy tenger mellett épült a város, szintén meghatározó.

Mi a város? Erre a kérdésre nem is olyan könnyű válaszolni!

Vajon mennyire ismerjük a saját városunkat? Ugyanolyannak látjuk a lakóhelyünket, mint a szomszédaink vagy a barátaink? Mindenki más embereket ismer, és más helyszíneken éli a mindennapjait, ezért mindenkinek más kép él a fejében Paksról.

Igen-igen! Ha például én elképzelem a városomat, akkor legelőször a saját ürgelyukam és a barátaim ürgelyukai jutnak eszembe. Majd az a földalatti járat, ahol az éjszakákat és a teleket töltöm. Az én saját városom valahogy így néz ki:

Te hogyan látod a várost?
KÖVESD FÜRGE PÉLDÁJÁT ÉS RAJZOLD LE A SAJÁT TÉRKÉPEDET!

Csak azokat a helyeket jelöld, amelyeket jól ismersz (például az otthonod, az iskolád, a nagyszülők és a barátok háza, játszóterek, templom, sportpályák)! Jelöld be az összekötő útvonalakat is, illetve azt, hogy mivel közlekedsz a helyszínek között!

HA ELKÉSZÜLTÉL, HASONLÍTSD ÖSSZE
A TÉRKÉPEDET A BARÁTOD TÉRKÉPÉVEL!
Mi egyezik és mi különbözik a rajzokon?

TÉRKÉPRE FEL!

Fogj a kezedbe egy térképet, és figyeld meg, hogy van-e iránytű jelölés rajta, amin az égtájak (ÉSZAK, DÉL, KELET, NYUGAT) szerepelnek! Ha nem látsz ilyen jelölést, akkor az a versike érvényes a térképedre, hogy:

Elöttem van észak,
hátam mögött dél,
balra a nap nyugszik,
jobbra pedig kél.

Azt, hogy egy város a folyó melyik oldalán fekszik, nem a térképről állapítjuk meg, hanem a sodrás irányától függ. Állj a Duna sodrásának irányába!
MELYIK KEZED FELŐL VAN A VÁROS?

Paks a Duna _____ partján fekszik.

LAPOZZ A BORÍTÓ BELÍVÉHEZ ÉS KERESD MEG A TÉRKÉPEN AZ ALÁBBI HELYEKET:

- az otthonod
- a legjobb barátod otthona
- az iskolád, és az iskolába vezető út
- a kedvenc rejtekhelyed
- nagyszülők és rokonok otthona

MELYIK A KEDVENC HELYED A VÁROSBAN ÉS MIÉRT?

MELYIK AZ A HELY, AMIT EGYÁLTALÁN NEM KEDVELSZ ÉS MIÉRT?

MELYIK A LEGSZEBB PONTJA A VÁROSNAK? MI TETSIK BENNE?

MELYIK A LEGFÉLELMETESEBB HELY A VÁROSBAN ÉS MIÉRT?

A VÁROSNAK MELYIK RÉSZÉN NEM JÁRTÁL MÉG SOHASEM?

Én nagyon szeretem az iskolába vezető utat. Elindulok az Ürge-mezőről, beköszönök a barátaimnak az ürge-mezei játszótéren, majd végigugrandozok a Kishegyi úton a Deák Ferenc Iskoláig. Az udvaron pedig mindig vár rám Krokodil.

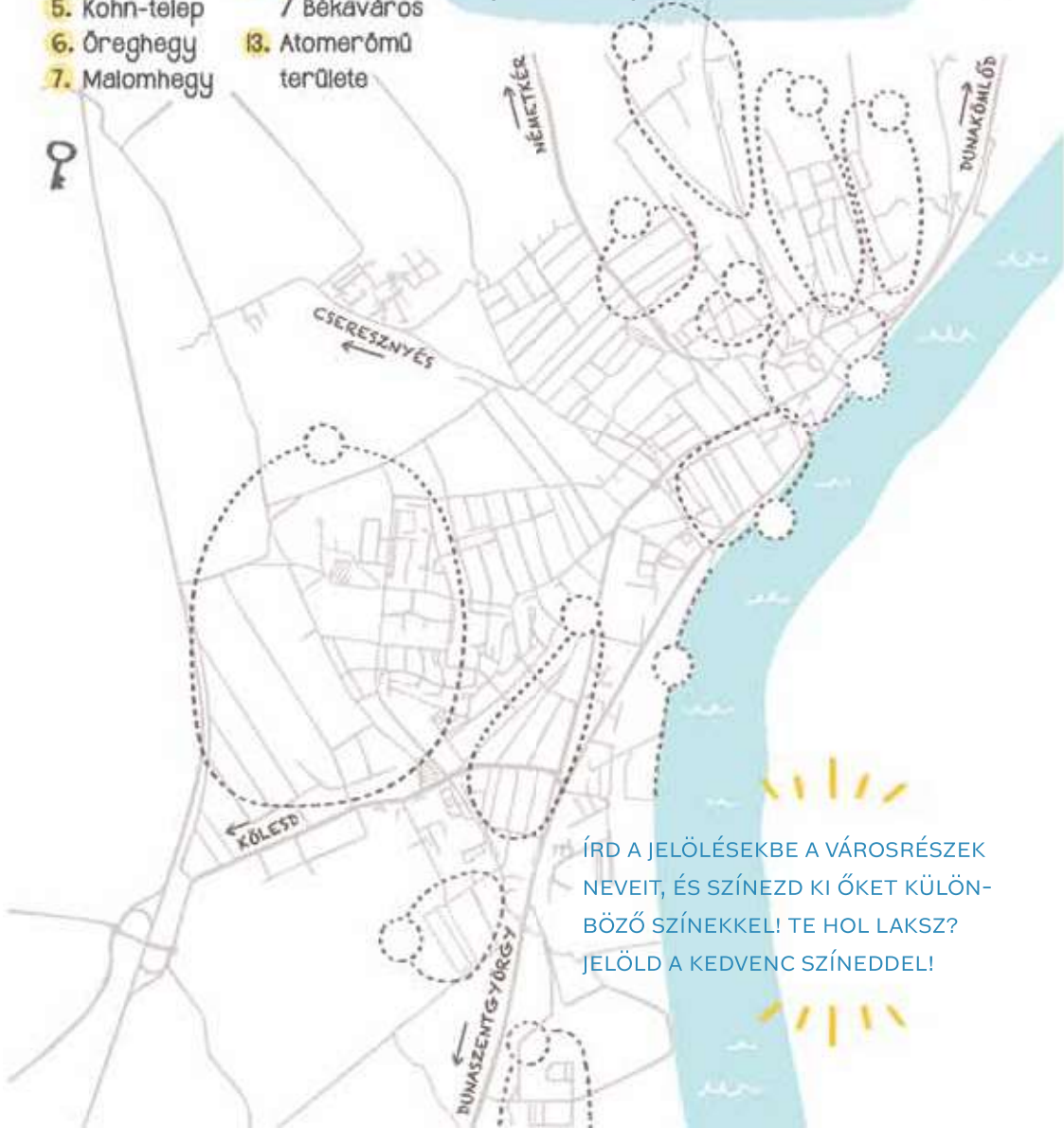

A VÁROS RÉSEI

1. Történelmi belváros
2. Újváros
3. Lakótelep
4. Szérűskert
5. Kohn-telep
6. Óreghegy
7. Malomhegy
8. Hidegvölgy
9. Duna-part
10. Sánc-hegy
11. Ipari park
12. Alvég / Békaváros
13. Atomerőmű területe

Néhány városrész nevét nem is ismertem eddig! Vajon honnan kapták a nevüket? Kíváncsi vagyok, hogy a Kohn-telepnek honnan ered a neve... Megkérem a nagyszüleimet, hogy segítsenek megoldani ezt a feladatot.

ÍRD A JELÖLÉSEKBE A VÁROSRESZEK NEVEIT, ÉS SZÍNEZD KI ŐKET KÜLÖNBŐZŐ SZÍNEKKEL! TE HOL LAKSZ? JELÖLD A KEDVENC SZÍNEDEDEL!

Hasznos adatok Paksról:

- 19 387 lakosa van
- a lakossága csökken
- 1979-ben kapott városi rangot
- Tolna megye második legnagyobb városa
- itt található az ország egyetlen atomerőműve
- itt található a Sánc-hegy, Közép-Európa legnagyobb löszképződménye

-----

Ismered Paks város címerét? Lerajzolom neked. A városban sok helyen találkozhatasz vele. **SOROLJ FEL NÉHÁNY PÉLDÁT!**

TERVEZZ TE IS EGY CÍMERT A VÁROSNAK!

A címer felső részén egy hársfalevél látható. Ez a Rátót nemzetségből származó Paksy család jelképe. A Paksyak a középkori Magyarország leggazdagabb főúri családjai közé tartoztak, és birtokcserével szereztek meg Paksot és környékét. Középen a Duna látható, ami arra utal, hogy meg kell őrizni az emberek alkotta város és a természet egységét. Legalul pedig egy atommag jelképezi a békés atomenergia felhasználást, ugyanis az atomerőműnek is kiemelkedő szerepe van a város életében.

Csak azt nem tudom, vajon miért pajzs alakú a címer? NEKED VAN ÖTLETED?

A VÁROS RÖVID TÖRTÉNETE

Paks kis város nagy történelmmel. Ebben a fejezetben a város történelmének legjelentősebb eseményeiről és korszakaszaíról olvashatsz.

RÓMAI KOR

A rómaiak Krisztus után az 1. század első felében foglalták el a mai Dunántúlt. Ez lett Pannonia Provincia.

A Római Birodalom és Pannonia Provincia keleti határa a Duna volt. Ezért a folyó mentén a rómaiak védelmi rendszert, úgynevezett limest építettek ki. A limes tulajdonképpen erődítmények és őrtornyok láncolata. A limes része volt a Kr. u. 1. századtól a dunakömlödi Sánc-hegyen felépített katonai tábor is, amelyet Lussoniumnak neveztek.

LÉGY TE IS RÉGÉSZ!
JÁRD BE A LUSSONIUMOT ÉS KERESS EREDETI FALMARADVÁNYOKAT!

1. SZÁZAD

4. SZÁZAD

896

1333

16.-17. SZÁZAD

1705

1730

19. SZÁZAD

20. SZÁZAD

1979

MEZŐVÁROS

Paks mezővárosi jogot kapott. Ez egy kiváltság, ami többek között azt jelentette, hogy a település vásárokat tarthatott. Ennek köszönhetően a gazdaság fellendült, a település pedig gyorsabban fejlődött. A mezőváros elnevezés ugyanakkor arra is utal, hogy ezeknek a településeknek nem volt joguk városfalat építeni, így a nyílt mezőn álltak.

TÖRÖK HÓDOLTSÁG

REFORMKOR

A város gyorsan fejlődött. A dunai hajózásnak köszönhetően fellendült a kereskedelem és az ipar. 1841-ben megnyílt az ország egyik leghíresebb kaszinója, ami a mai Erzsébet Nagy Szállodában működött. Deák Ferenc is sokszor járt Pakson. **TUDOD-E MIÉRT?**

KÖZÉPKOR

Írott forrás Paksot 1333-ban említi először. Az 1380-as évektől a település a Paksy család birtoka volt.

A Paksy család címere

RÁKÓCZI SZABADSÁGHARC

A Rákóczi szabadságharc során Dunakömlődnek fontos stratégiai szerep jutott. Vak Bottyán generális palánkvárat épített éppen az egykori római erődítmény helyén. A kuruc hídfőállást később Bottyán-vára néven emlegették az emberek.

HOL ÁLL MA VAK BOTTYÁN SZOBRA?

AZ ATOMVÁROS

1969-ben kezdték el építeni Magyarország első atomerőművét. Az erőműben rengeteg munkásra, szakemberre volt szükség, így a település robbanásszerűen megnőtt. Az erőmű 1982-ben lépett működésbe.

Paks városi rangot kapott. **SZÁMOLD KI, HOGY HÁNY ÉVE VÁROS!**

Ebben az évben születtem én:

A legizgalmasabb római kori leletek a Városi Múzeumban vannak kiállítva. Az én kedvencem például a császárláb. Vajon hogyan nézhetett ki az eredeti szobor, milyen lehetett a ruhája?

TERVEZD MEG!

A települést a rómaiak után a hunok, majd az avarok lakták a honfoglalásig.

A RÉGI KOROK NYOMAI

A Paks melletti római kori katonai tábort és a hozzá tartozó település romjait Lussoniumban, a mai Dunakömlőd területén láthatod.

KERESD MEG A ROMKERTI EMLÉKTÁBLÁT! MILYEN ÉPÜLETEKET LÁTSZ RAJTA?
MÁSOLD LE AZ ALAPRAJZOT, ÉS ÍRD BE, HOGY MELYIK ÉPÜLET MI VOLT EREDETILEG!

Már több mint húsz éve dolgoznak a régészek azon, hogy minél többet megtudjunk a római kori településről. Az ő munkájuk nagyon hasonlít a nyomozókéhoz. Apró részletekből kell összeállítaniuk egy-egy tárgyat vagy történetet.

PRÓBÁLD KI TE IS A RÉGÉSZEK MUNKÁJÁT! HÁTUL, A KIVÁGÓS OLDALON TALÁLOD EGY SZÉTTÖRT KANCSÓ RÉSZEIT. VÁGD KI, ÉS ILLESZD ÖSSZE A DARABOKAT!

A Sánc-hegy különlegessége, hogy a löszrétegeiből a földtörténeti korok is kiolvashatók. A kutatók már fel is tártak bizonyos részeket az egykori téglagyár területén. Izgalmas növényi maradványokra, őssálati leletekre, például úgynevezett „löszcsigákra” bukkantak.

Hm... Ez hihetetlen, hogy a paksi löszfal a több ezer és millió évvel ezelőtti időjárás és élővilág nyomait rejtj magában! Minél mélyebben található egy lelet, annál régebbi korból való.

FIGYELD MEG A LENTI METSZET RAJZOT! MELYIK MAMUT ÉLT KORÁBBAN?

MIBEN KÜLÖNBÖZIK A KÉT MAMUTFAJ?

Járd utána a Városi Múzeum klímatörténeti kiállításán! Milyen éghajlaton éltek, mit ettek, mekkora volt a méretük, milyen volt a szőrzetük, és miért haltak ki?

SOKSZÍNŰ VÁROS

A török hódoltság után szinte csak pusztaság maradt ezen a vidéken. A törökök kiűzését követően ezért új telepesek érkeztek Paksra. Különböző felekezetű és nemzetiségű telepesek építették újjá a települést: katolikusok, reformátusok, evangélikusok, magyarok és németek. Sőt, még nagyszámú zsidó kereskedő is érkezett cseh, lengyel, német területekről és más magyar városokból.

A sokszínű kultúráról, gyökerekről ma is számos családnév tanúskodik.
A TE CSALÁDNEVEDNEK MI AZ EREDETE? KÉRDEZD MEG A SZÜLEIDET!

HOL TALÁLKOZHATSZ MA IS A NEMZETISÉGEK ÉLŐ HAGYOMÁNYÁVAL?

A sváb hagyományokat ápolja a Paksi Eredeti Dunai Svábok Táncegyesülete és a Roger Schilling Fúvószenekar. A helyi kisebbségek hagyományőrző ünnepei a Német Nemzetiségi Nap és a Roma Kulturális Nap.

A nagyszámú zsidó lakosság emlékét az Imre utcai zsidó temető őrzi.
FELISMERED, MILYEN ÍRÁSSAL KÉSZÜLTEK A FELIRATOK?

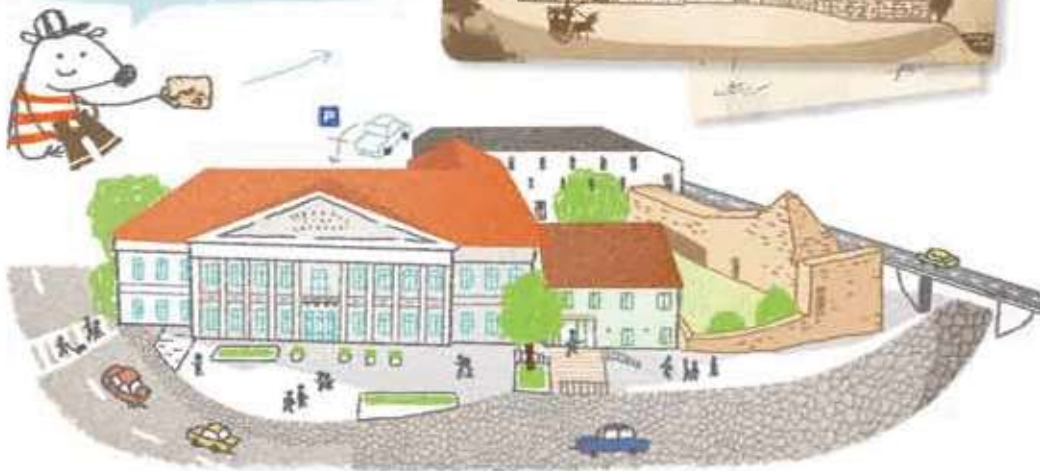
ÉPÍTETT ÖRÖKSÉG

A VÁLTOZÓ VÁROS

A város folyamatosan változik. Egyes házakat lebontanak, másokat átalakítanak, vagy bővítenek. A közlekedés és a technikai fejlődés is befolyásolja a környezetünket. Például a növekvő autóforgalom miatt egyre szélesebb utcákra és egyre több parkolóra lett szükség. Ma már külön helyet kapnak a kerékpárosok, a gyalogosok széles járdán közlekedhetnek, máshol pedig új fasorokat ültetnek. Az épített környezetünk tehát mindig az adott kor igényét, gondolkodásmódját és ízlését, vagyis a **KOR SZELLEMÉT** tükrözi.

Mutatok egy helyszínt a régi és mai állapotában.

HASONLÍTSD ÖSSZE A KÉT RAJZOT, ÉS ÍRD LE, HOGY MI VÁLTOZOTT!

MI VÁLTOZOTT?

MI A VÁLTOZÁS OKA?

A városlakók alakítják a lakókörnyezetüket, ezért ha a lakosság átalakul, akkor a városkép is változik. Gondoltad volna, hogy a könyvtár épülete régen gyönyörű zsinagóga (vagyis zsidó templom) volt, melyet az 1700-as évek végén építettek? A városunk zsidó lakosait 1944-ben elhurcolták, és ezt kevesen éltek túl. A közösség megfogyatkozott, a kevés itt élő zsidó ember számára már nem volt szükség a zsinagógára. Ezért azt kívül-belül átépítették, és könyvtárat alakítottak ki benne.

VAJON MIÉRT VOLT HÁROM BEJÁRATA A ZSINAGÓGÁNAK?

FIGYELD MEG, HOGYAN LETT A TEMPLOMBÓL KÖNYVTÁR! MI VÁLTOZOTT AZ ÉPÜLETEN ÉS AZ UTCÁN? MI AZ, AMI NEM VÁLTOZOTT?
